

FOI och totalförsvarets behov

Eva Mittermaier

Strategisk utblick 8 belyser viktiga perspektiv inom omvärlds- och teknikutveckling, och därmed sammanhängande utmaningar. För att kunna möta dessa förändringar inklusive de nya hoten har det svenska totalförsvaret ett stort behov av kontinuerlig och sammanhängande kunskapsutveckling. Till hjälp för dialogen mellan olika myndigheter och andra aktörer inom totalförsvaret har forskare på FOI tagit fram en modell för hur man kan se på kunskapsutveckling för totalförsvarets behov.

KUNSKAPSMODELL FÖR TOTALFÖRSVARETS BEHOV

Kunskapsbehoven för det nya totalförsvaret är stora och berör många olika områden. För såväl krisberedskapen som totalförsvaret är en grundläggande utgångspunkt kunskap om olika säkerhetshot och sätten att hantera dem. Denna kunskap är ofta mycket specifik och kräver såväl grundforskning som specialiserad tillämpning inom en rad områden av olika karaktär, exempelvis spridning av virussjukdomar, extremistisk propaganda i sociala medier och tolkning av kärnvapendoktriner.

För att utvecklingen av kunskap om hot ska få önskvärd effekt i uppbyggnaden av totalförsvaret behöver den tillgängliggöras i de samhällsviktiga verksamheter, till exempel sjukvård, betalningssystem och energiförsörjning, där kunskapen ska tillämpas. Detta är långt ifrån en enkel uppgift, eftersom den involverar många olika aktörer, exempelvis myndigheter, kommuner och privat näringsliv, från en rad olika sektorer med olika förutsättningar, behov och roller.

Figuren nedan är en modell som omfattar kunskapsområden för totalförsvarets behov. Modellen är ursprungligen framtagen för att utgöra en plattform för FOI:s fortsatta arbete med totalförsvaret, där

FOI i dialog med uppdragsgivare kan tydliggöra specifika områden där FOI skulle kunna bidra – men modellen kan givetvis också användas som ett mer allmängiltigt diskussionsunderlag avseende totalförsvarets kunskapsbehov. Modellen åskådliggör fyra olika kunskapsskikt.

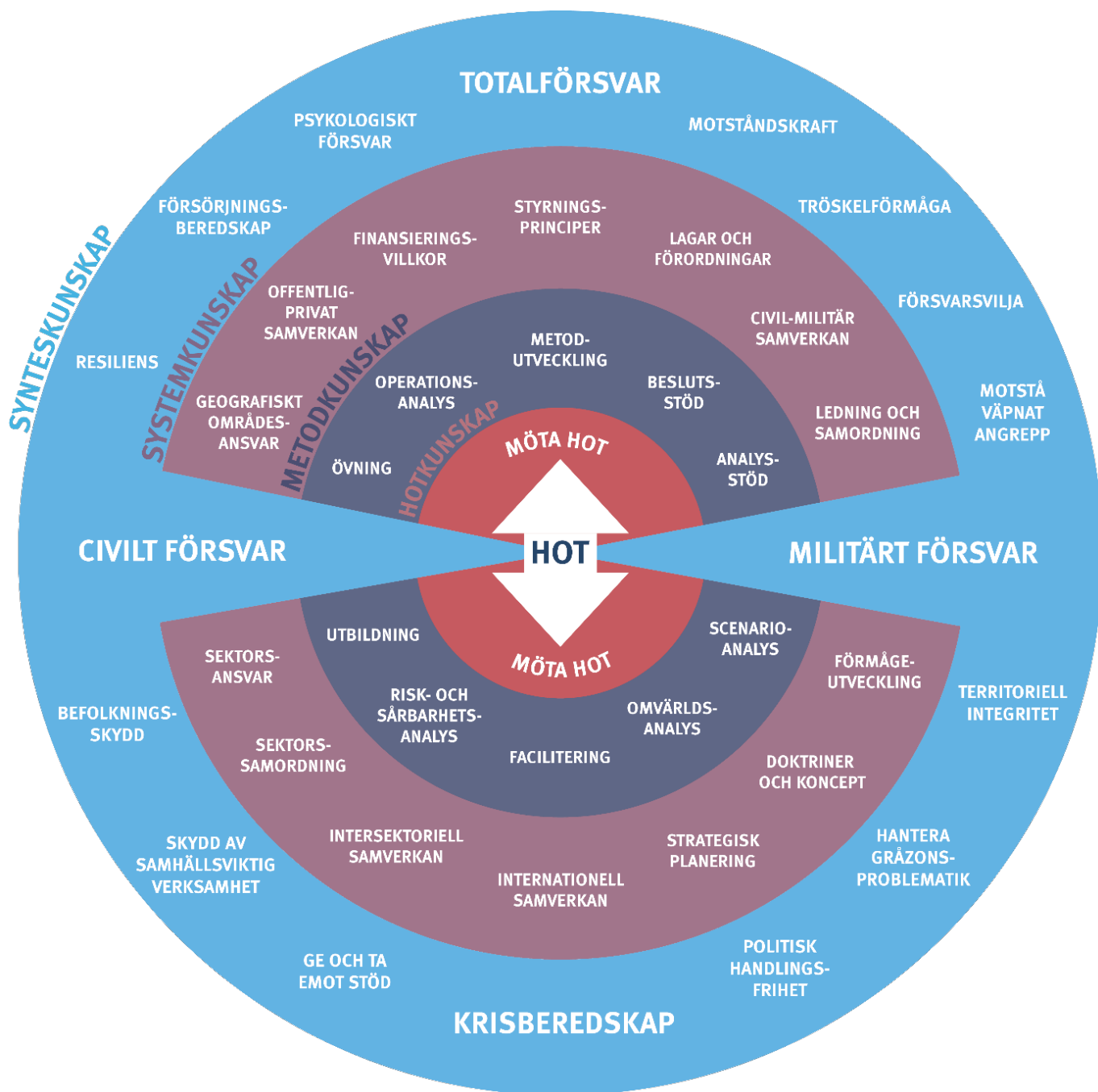
HOTKUNSKAP - DET FÖRSTA KUNSKAPSSKIKTET

Att identifiera, förstå, analysera och möta antagonistiska hot, avser grundläggande sakkunskap och spetskompetens om hoten och hur man kan hantera dem. Hotkunskap handlar exempelvis om informationssäkerhet och cyberfrågor, men också om militära hot, skydd mot konventionella vapen och farliga ämnen (kemiska, biologiska, radioaktiva och nukleära). Bland hoten ingår även potentiella sårbarheter som teknikutvecklingen medför.

När även så kallad gråzonsproblematik inkluderas i totalförsvarsperspektivet utgörs hoten även av exempelvis påverkansoperationer, terrorism, sabotageverksamhet och organiserad kriminalitet. Det handlar om att hitta sätt att skydda människor, samhällsfunktioner, soldater, militära system, civil infrastruktur, egendom, samhällssystem, värderingar osv. I hotkunskapen ingår även sätt att analysera enskilda hot och hur dessa kan mötas, till exempel genom modellering, simulering, och mätteknisk metodik.

METODKUNSKAP - DET ANDRA KUNSKAPSSKIKTET

Metodkunskap handlar om att på olika sätt stödja analys- och beslutsprocesser och därigenom stärka de berörda totalförsvarsaktörernas förmåga att identifiera och möta hot. Det är kunskap om stöd för att kunna bygga upp och nyttiggöra kunskap hos eller tillsammans med andra aktörer, det vill säga övergripande metodkunskap.

Figur 2. En kunskapsmodell för totalförsvar.

Denna kunskap krävs till exempel inom scenariometodik och spel där scenarier utnyttjas för att beskriva hotbilden och för att utveckla nyttiggörandet av sakkunskapen via exempelvis beredningsplanering inom samhällets olika sektorer och funktioner. Sårbarheter kan identifieras och hanteras genom att man undersöker dessa och försöker hitta åtgärder. Det kan handla om risk- och sårbarhetsanalyser, scenarioövningar där deltagarna kan identifiera och diskutera sårbarheter, vilka aktörer som behöver samverka för att möta hoten, eller vilka ledningssystem som krävs för att berörda aktörer ska kunna arbeta koordinerat. Det kan också handla om hur aktörerna tillsammans kan utnyttja information från befintliga tekniska sensorer och annat underlag för att åstadkomma förbättrade operativa lägesbilder och kommunicera med varandra på ett robust sätt.

SYSTEMKUNSKAP - DET TREDJE KUNSKAPSSKIKTET

Systemkunskap omfattar övergripande förståelse för det system där hotkunskap och metoder ska användas, exempelvis inom policyutveckling och strategisk planering, doktrin- och konceptutveckling samt förmågeutveckling. Systemkunskapen omfattar också de förutsättningar som råder i dessa sammanhang, till exempel ansvarsförhållanden, finansieringsvillkor samt olika former av samordning och samverkan.

SYNTESKUNSKAP - DET FJÄRDE KUNSKAPSSKIKTET

Ett sammanhängande totalförsvaret kräver en sammanhängande kunskapsutveckling. Synteskunskap omfattar bland annat kunskap om totalförsvarets olika delar, vilket berör såväl krisberedskapens och det civila försvarets som det militära försvarets förutsättningar, mål och centrala uppgifter. Här krävs också kunskap om hur viktiga samhällssektorer faktiskt fungerar i praktiken.

Detta kunskapsskikt omfattar också förståelse för hur säkerhets- och försvarspolitikerna påverkar totalförsvaret liksom förmåga att identifiera specifika behov för totalförsvaret som i sin tur kan komma att kräva ny forskning samt långsiktig teknik- och konceptutveckling.

KUNSKAPSUTVECKLING FÖR ETT SAMMANHÄNGANDE TOTALFÖRSVAR

Avslutningsvis behöver de fyra olika kunskapsskikten kunna integreras för att säkerställa utvecklingen av ett ändamålsenligt och sammanhängande totalförsvaret – oavsett var kunskapsutvecklingen sker. För att specialiserad hotkunskap ska kunna nyttiggöras i totalförsvarets olika verksamheter och utvecklingsprocesser krävs såväl metod- som systemkunskap. FOI har ambitionen och uppgiften att fortsätta stödja samhällets olika delar med expertkunskaper, analyser, beslutsstöd och strategiska beslutsunderlag – vilket omfattar samtliga kunskapsskikt.

För vidare läsning

Jenny Ingemarsdotter och Daniel Jonsson,
Kunskapsbehov för ett totalförsvaret i förändring,
2019, FOI-R--4770--SE.

